

С Т А Н О В И Щ Е

От член на НЖ: доц. д-р Кристияна Симеонова, Институт за български език към Българската академия на науките

За дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен *доктор* в област 2. Хуманитарни науки. Професионално направление 2.1. Филология. Докторска програма „Романски езици“ (италиански език)

Автор на дисертационния труд: Евгения Кирилова Атанасова

Тема на дисертационния труд: Италианските заемки в българския език

Със заповед на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ от 10.06.2025 г. (протокол № 10) съм включена като външен член в състава на Научно жури за провеждане на публичната защита на дисертационния труд на свободен докторант Евгения Кирилова Атанасова на тема „Италианските заемки в българския език“.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, използвани източници на материала, библиография и приложение. В увода авторката подробно обяснява защо се спира на тази тема, какви цели и задачи си поставя при нейното разработване, какви подходи и методи ще използва и на каква теоретична основа ще стъпи. Темата на дисертационния труд е много удачно подбрана и има голям изследователски потенциал, защото днес, в динамичните времена, в които живеем, усвояването на лексикални елементи от други езици е траен и все по-засилващ се процес и защото сред езиците, от които българският е възприемал и продължава да възприема лексикални единици, е и италианският. Целта на разработката според авторката е свързана с определяне на мястото и ролята на италианските заемки в съвременния български език, с анализиране процеса и степента на тяхната лексикално-семантична адаптация (с. 3). Корпусът на изследваните езикови единици е

достатъчен, за да гарантира достоверност и представителност на направените изводи. В увода се прави и подробен преглед на научната литература по темата. Споменати са изследователи като Ана Спасова, Кирил Костов, Любомир Ванков, Иван Петканов, Елена Кацкова, Мария Чоролеева, Таня Топалова. Става дума най-вече за научни публикации, основно статии в отделни сборници и периодични издания, публикувани през втората половина на XX век. Изводът на Е. Атанасова е, че пълен, цялостен и обширен труд, посветен на италианските заемки в българския език до момента няма. Трудовете на споменатите учени разглеждат само отделни страни на този въпрос, някои от които страни са съвсем тесни и конкретни. Освен това днес в българския език са навлезли доста италиански думи, непроучени до този момент и това обуславя не само приноса за науката, но и пряката практическа полза от този докторат.

Първата глава е със заглавие „Теоретична основа на изследването“. В първата част на тази глава авторката прави важни терминологични уточнения относно използваните термини, свързани с процеса на лексикалното заемане в неговата широта, многоаспектност и комплексност. Е. Атанасова подробно се спира на постановките на много български и чужди учени, на съществуващите различни подходи при изучаването на чуждите думи, както и във връзка с това на използваната доста пъстра терминология. Според мен достойнство на доктората в това отношение е фактът, че авторката е решила да заложи на използването на традиционни, утвърдени и проверени във времето термини като *заемка*, *чуждица*, *интернационализъм*, *калка*, *интеграция*, *адаптация* и др. Напр. понятията *заемка* и *чуждица* като термини са въведени навремето още от Любомир Андрейчин. Тези термини се употребяват и в редица трудове на доайена на българското терминознание чл.-кор. на БАН Мария Попова, както и в трудове на чл.-кор. на БАН Емилия Пернишка и професорите

Лилия Крумова-Цветкова, Диана Благоева, Сия Колковска, Василка Радева и др. Използваната терминология е ключов момент както за развитието на всяка отделна научна област, така и за нейното преподаване и разбиране от по-широки обществени кръгове. В терминологията трябва да има нещо трайно и постоянно. Тя не трябва да бъде променяна на всяка цена, особено от стремеж към някаква псевдонаучност и модерност, защото науката не е и не може да бъде въпрос на мода. В това отношение според мен термини като *ксенизми*, *пегринизми*, *интерекзотизми* и пр. нямат място в разглежданата проблематика. Разбира се, че всяка терминология трябва да се обновява и това е във връзка с развитието на самата наука. Но нови термини трябва да се въвеждат само тогава, когато има реална нужда от тях. Такъв термин в този докторат е терминът *италианизъм*. Цитирайки италиански тълковни речници и енциклопедии, авторката казва че италианизмите са „лексеми, словосъчетания или конструкции, присъщи на италианския език и навлезли в друг език или диалект“, т.е. това са заемките от италиански. Като се опираме на тази дефиниция, ние ще използваме термина *италианизъм/италианизми*, за да означим с него онези езикови единици, които са навлезли в българския както пряко, директно от италианския, така и опосредствано, чрез друг език.“ (с.17). Изясняването на понятието *италианизъм* и на неговия обхват е един от приносите на дисертацията.

Във втората част на първа глава Е. Атанасова подробно се спира на причините, спецификата и значението на лексикалното заемане. Разгледани са различните фактори, обуславящи този процес, неговите най-характерни особености, както и мненията на различни учени по въпроса. При културно и икономическо взаимодействие между народите обикновено заемката навлиза, когато се приема и самото нововъдение, непознат обект

или понятие, които вървят ръка за ръка с чуждото име, което ги назовава (с. 22).

Втора глава е посветена на италианския език и италианизмите в исторически план. Тук се разглежда въпросът как и вследствие на какви екстралингвистични фактори италианският е наложил свои лексикални елементи в другите езици. На това е посветена първата част. Тук изводът е, че освен френският и английският език никой друг език не е оказвал толкова силно влияние върху останалите европейски езици както италианският. Подробно са посочени различните причини за това, свързани с факта, че италианският език и култура са пряк продължител и носител на латинския език и култура, както и с постиженията на Италия в областта търговско-банковото дело, мореплаването, музиката, живописата, скулптурата, архитектурата и пр.

Втората част на втора глава е озаглавена „Италианските заемки в България – история и пътища на проникване” и илюстрира етапите и начините на навлизане на лексика от италиански произход в българския език. Посочено е, че италианизмите проникват у нас преди френските, немските и английските думи и образуват най-стария пласт западноевропейски думи, възприети в българския език и че влиянието на италианския език върху българския е било предимно косвено, тъй като се е извършвало чрез езици посредници. Те са били различни в зависимост от периода на проникване: през Средновековието и по време на османското робство това са били гръцкият, турският, сърбохърватският, по-рядко румънският, а след Освобождението – френският, немският и руският (с. 39).

Третата глава е посветена на видовете италиански заемки. Тук са изложени няколко класификации въз основа на комуникативната сфера на употреба, на стиловете и пластовете книжовна лексика, към които може

да отнесем италианизмите, както и въз основа на пътищата на проникване на същите тези заемки в българския език. В тази част са разгледани и някои специфики от етимологична гледна точка. Авторката описва няколко случая на етимологични дублети, при които главно участие има италианският език.

Четвърта глава е озаглавена „Семантично усвояване на италианските заемки в българския език“. Тук се разглежда семантиката на значителна част от заетите думи, съпоставена със значенията на техните италиански първообрази. В зависимост от степента на семантична еквивалентност думите са разделени на няколко групи и подгрупи. Тази класификация по семантичен признак е едно от най-големите достойнства на дисертационния труд. Тя се състои в разпределянето на думите от италиански произход в три основни групи: еднозначни думи, многозначни думи (такива, проникнали в българския език само с едно от значенията си и такива, проникнали с повече от едно значение) и думи, които развиват нова семантика в българския език (такива, които разширяват значението си в български и такива, които в български усвояват изцяло нова семантика). За всяка група и подгрупа са приведени достатъчно количество примери.

Обобщавайки впечатленията си от това изследване, в заключение ще кажа, че то отговаря на всички изисквания за дисертационен труд. Ясно личат солидната теоретична подготовка и библиографската осведоменост на авторката. Това е извънредно сериозна и издържана във всяко отношение разработка, стъпила на здрава научна основа. Тази разработка притежава висока научна стойност и има приносен характер. Основните приносни моменти са посочени на стр. 181 от доктората. Убедено заявявам, че Евгения Кирилова Атанасова се е справила отлично с материала за анализ и с трудни за решаване въпроси. Освен това трудът се отличава с ясен и разбран език и стил. Е. Атанасова

доказва, че и за най-сложната научна материя може да се пише ясно и разбираемо, което според мен днес е много важно.

Авторефератът напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд и отразява точно научните му приноси..

Като имам предвид всичко, казано от мен дотук, с пълна убеденост предлагам на почитаемото Научно жури да присъди на Евгения Кирилова Атанасова образователната и научна степен *доктор*.

18 август 2025г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Кристияна Симеонова